

Per educar un infant cal tota la tribu.

Pensament massai

Les escoles cooperatives de les Illes Balears configuren un projecte d'ensenyament diferenciat d'altres iniciatives. Tot mantenint la independència ideològica dels centres i la llibertat de praxis, han consensuat un document que reflecteix el seu tarannà globalitzador, una manera d'entendre l'educació, les seves bases i les seves aspiracions formatives.

Volen aprofitar un moment en què els nous currículums d'educació primària i secundària inclouen les competències bàsiques que ha d'assolir l'alumnat en acabar l'escolarització. Aquestes competències, que són principalment les comunicatives, les metodològiques i les personals, (aquestes darreres enfocades a aspectes de la convivència), serveixen per valorar aquesta manera de fer i d'entendre la pràctica educativa i coincideixen amb els plantejaments dels trets d'identitat de les cooperatives d'ensenyament.

Aquest document no ha estat concebut com una crítica al sistema ni n'aprofundeix les mancances, sinó que pretén definir des d'una visió optimista unes directrius senzilles i factibles que impliquin necessàriament la consecució de l'èxit escolar des del punt de vista dels alumnes, amb la participació de les famílies i la tasca ineludible que recau en les persones que pertanyen a l'àmbit docent i a l'Administració autonòmica.

Fets els preàmbuls, les cooperatives d'ensenyament de les Illes Balears han elaborat el document comú següent titulat:

LES COOPERATIVES D'ENSENYAMENT I L'ÈXIT ESCOLAR

Què s'entén per èxit escolar?

Per poder establir com volen les cooperatives d'ensenyament que els alumnes arribin a aconseguir l'èxit escolar primer caldrà delimitar-lo. Per començar, defugirem de la idea que entén l'èxit escolar

exclusivament com a sinònim de rendiment acadèmic. Aquesta tendència, pròpia de l'Administració educativa, es limita a simplificar i traduir els resultats escolars en una escala numèrica que, en major o menor mesura, certifica una quantitat de coneixements assolits. S'exclouen d'aquesta manera, i des de les bases, altres aspectes que, si bé l'Administració mateixa convida a tenir en compte en altres documents que ha redactat, ignora per complet quan es decanta per lligar sense connotacions *èxit* amb *coneixements* de manera directament proporcional.

Entenem que l'èxit escolar s'ha de definir tenint en compte que la funció principal de l'escola no és la purament acadèmica, sinó que també assumeix la tasca d'educar *elements* reformadors de la societat. Aquests *elements* són infants i joves que en un moment donat, i per evolució lògica, hauran aconseguit aquest èxit si són capaços de:

- Adaptar-se a la societat, integrar-s'hi i desenvolupar-s'hi.
- Tenir assolides determinades estratègies per afrontar amb encert els problemes que els plantegi.
- Disposar de recursos suficients per poder encapçalar iniciatives que permetran transformar i canviar de manera progressiva tot allò que els produeix desencís i els impedeix el progrés personal.

Els trets d'identitat de les escoles cooperatives ja estableixen de manera conjunta la idea d'èxit escolar i social en l'article novè, que diu que: «Com a centres integradors, [les cooperatives d'ensenyament] possibiliten la promoció social de tot l'alumnat. Orienten cada alumne en la consecució dels seus objectius segons les seves capacitats i els seus interessos.»

Entenem, doncs, que l'èxit escolar es garantirà a partir de la **barreja de l'èxit acadèmic i del social**, no des d'una mesura estandarditzada, sinó lligada a les característiques de cada persona. Cal considerar un tercer factor d'èxit dins la fórmula: **l'èxit personal**. Aquest fet té una importància cabdal: condicionarà i predisposarà la consecució dels altres dos i serà el motor primordial per aconseguir l'èxit escolar en la seva concepció de conjunt.

L'èxit personal esdevé quan l'alumnat és capaç d'arribar al màxim de les seves possibilitats amb confiança i segur de si mateix, no dins un ambient d'exigències i pressions, sinó dins un clima que sigui adequat. Una vegada aconseguida aquesta fita, haurà de ser capaç de treballar amb la il·lusió

sempre de seguir endavant i d'obrir-se camí en els àmbits que hagi determinat.

En definitiva, es tracta que surti a la vida *real* i tingui les eines per poder triar adequadament i desenvolupar la feina que vulgui.

Quines estratègies ha d'assolir l'alumnat per aconseguir l'èxit escolar?

La capacitat executiva dels alumnes en cada un dels àmbits que defineixen l'èxit escolar dependrà de l'experiència personal que tinguin dins l'escola, les relacions amb el professorat, l'educació que rebin de la família i el context social que els embolcalli. Tot aquest entorn els condiona, cadascun des del seu àmbit d'interacció, per afrontar la superació de les dificultats que trobaran durant la vida.

Quan els alumnes arriben a l'escola a la primera etapa d'educació infantil són persones absorbent i dotades de gran capacitat d'adaptació i aprenentatge. En aquesta primera etapa, el seu èxit es basarà a tenir cobertes les seves necessitats d'afecte i d'atenció, i a estimular els seus sentits per avançar a partir de les seves competències personals.

A mesura que creixen, és important no perdre de vista aquests aspectes tan essencials, sempre adequant-los al seu desenvolupament, amb la finalitat d'aconseguir aquest objectiu: treballar l'autoestima i, d'aquesta manera, fer possible que siguin educats en la cultura de l'esforç, el compromís, la responsabilitat i la corresponsabilitat. Aquesta és la idea fonamental de la qual s'ha de partir per treballar altres aspectes que permetran que els alumnes aconseguixin l'èxit escolar.

Quins són els altres elements que hauran d'adquirir els alumnes?, quins són els hàbits o els aspectes que hauran d'incorporar si volen aconseguir l'èxit escolar?

En primer lloc, han de poder arribar a una competència acadèmica mínima que els servirà per assolir amb destresa coneixements essencials en la societat futura de la qual formaran part. Aquesta competència acadèmica serà factible si adquireixen bons hàbits de treball i mantenen una actitud positiva cap a l'estudi. A més, els garantirà o facilitarà la tasca d'aprenentatge si són capaços també d'aconseguir una bona comprensió lectora i bona capacitat d'expressió en totes les àrees.

En segon lloc, aquesta tasca acadèmica inicia, o justifica, l'evolució personal dels alumnes i els atorga eines que empraran en els diferents contextos. Aquestes eines no són la transmissió de continguts de diferents matèries, sinó que fan referència a destreses i capacitats que adquiriran durant el procés d'aprenentatge i en formaran part essencial.

En aquest sentit, es fa indispensable que els alumnes desenvolupin la seva intel·ligència emocional i puguin trobar l'equilibri just que els permetrà actuar amb coherència i seguretat. Aquests factors, llavors, aplanaran el camí per estimular la seva creativitat i la seva constància en el treball: els ajudaran a marcar-se objectius realistes que hauran de dur a terme amb constància i iniciativa personal.

Hauran d'entendre també la importància del treball en equip; hauran d'aprendre que això implica demostrar capacitat de crítica envers les opinions alienes i les seves pròpies de manera constructiva, i hauran de ser receptius a tot allò que els puguin aportar els altres i que pugui complementar la seva formació com a persones.

Es tracta que els alumnes al final del procés no siguin només un producte prefabricat, sinó que esdevinguin individus emprenedors, segurs de si mateixos i que participin de la seva pròpia evolució des del primer moment.

Quins factors cal que tinguin en compte les escoles cooperatives i el seu professorat per aconseguir l'èxit escolar?

L'escola cooperativa ha de tenir la seguretat que la tasca que desenvolupa és la idònia per aconseguir l'èxit escolar i ha de desplegar tots els mitjans de què disposa per treballar per aconseguir-los. Tres són els fronts bàsics que ha d'encapçalar:

- **Com a empresa cooperativa**, ha de tenir ben assentats els seus trets d'identitat i els seus projectes educatius i ha de difondre'ls. Superat aquest primer esglaó, ha de fixar la mirada en l'exterior i tocar a les portes de l'Administració educativa per donar-se a conèixer i aconseguir les seves fites amb coherència i sense que impliqui la pèrdua o el detriment de cap dels seus

principis.

- **Com a escola**, ha de centrar-se a aconseguir l'estabilitat de les plantilles de professionals. Això ajudarà a l'establiment del projecte cooperatiu, a difondre'l i a perfeccionar-lo a favor de l'evolució dels alumnes. Els professors esdevenen els protagonistes del projecte i una eina essencial, poden compartir les bones experiències i refutar les que no han madurat per tenir determinades mancances. Tot plegat crea un bon clima de feina, ajuda a valorar la tasca del docent i exalta el treball en equip, que reverteix sempre en l'educació dels alumnes.
- **Com a element social de cohesió**, l'escola ha de ser una escola *amable*. A partir d'aquí, s'assegura l'èxit en les relacions amb els pares dels alumnes, idil·li necessari per completar-ne la formació integral. Ha de deixar de banda, sempre que el context així ho permeti, el paper paternalista que fins ara exercia amb els pares. S'ha de decantar per intentar entendre la família que hi ha al darrere, procurant que compregui la manera de fer feina pròpia de l'escola tot convidant-los a conèixer el projecte educatiu de la cooperativa. Per assolir-ho, ha de ser possible que aquests pares *entrin* dins l'escola, vulguin saber els mecanismes de funcionament, i s'impliquin i participin en el desenvolupament i l'aplicació d'aquest projecte educatiu. La finalitat és guanyar la seva confiança i cuidar el prestigi social dels professors, tan qüestionat en les darreres èpoques.

L'escola té amb els pares una missió important: ha de fomentar-ne la corresponsabilitat de l'educació dels infants i dels joves. És clar que el model social fins ara implantat pressiona i que no és una tasca senzilla. En qualsevol cas, no s'ha d'emprar com a excusa per no intentar modificar la situació i s'ha treballar per arribar a canviar l'estat de les relacions, prioritzant sempre l'objectiu comú: la formació dels alumnes.

Quant al professorat, ha de conèixer perfectament quines són les línies directrius que marquen el funcionament de l'escola cooperativa i ha dur a terme la seva tasca seguint el seu ideari i el seu *modus operandi* per desenvolupar-la amb coherència, sobretot si es té en compte que l'èxit escolar de l'alumne necessàriament serà l'èxit de l'escola i del professorat. És un projecte consensuat. Per això, és important també destacar la importància del treball en equip dels docents.

Per començar, els professors han d'estimar la seva feina i han d'estimar els alumnes. Després d'això, els condicionants que s'han d'afegir perquè la seva tasca esdevingui productiva i fructífera

seran bons de plantejar. Llavors, han d'educar en valors: aquesta és la base de l'educació, no tan sols dins l'àmbit escolar, sinó també dins el familiar i el social.

La principal funció que té és la de **saber ensenyar a aprendre**. Per dur a terme aquesta fita, els professors han de crear un ambient favorable que els permeti desenvolupar estratègies adequades capaces d'implicar tots els seus alumnes amb les característiques particulars de cadascú i de donar-los molts de mitjans perquè puguin trobar els que millor s'adapten a les seves necessitats d'aprenentatge i els permetin progressar.

El context de l'aula ha de ser dominat pels professors: han de comprendre quins alumnes tenen al davant, és a dir, han de tenir-ne una visió de conjunt i ser capaços de valorar a través d'aquesta globalitat aspectes tan importants com les relacions personals, la llengua que serveix d'eina comuna per a la correcta comunicació, els aspectes de la convivència dins l'aula, etc. A partir d'aquí, és un repte evitar la col·locació «d'etiquetes» inconvenients que poden condicionar els resultats que s'han marcat: caldrà que es formulin un concepte correcte dels seus alumnes, sense connotacions, i que determinin a priori quines són les expectatives positives que en tenen. Es tracta de treballar l'empatia i la flexibilitat per arribar a comprendre millor qui són i on poden arribar els alumnes que té sota la seva responsabilitat dins l'aula. Entenem que això és indispensable per ajudar a l'assoliment de l'èxit escolar.

La feina de caire acadèmic ha de tenir unes característiques molt definides:

- S'han de dissenyar activitats que tinguin a veure amb el context dels alumnes i que permetin, d'aquesta manera, fer més reals els continguts i dotar-los d'un sentit més pràctic.
- Quant a la programació, ha de ser eficaç i ha de tenir uns objectius formulats en positiu per aconseguir l'èxit.
- La metodologia que s'usi dins l'aula ha de ser activa, dinàmica i aplicada amb rigor, contrastada amb informació esclaridora i que incentivi la recerca de dades addicionals entre els alumnes. Al mateix temps, s'ha d'enfocar de manera globalitzadora, incorporant teories constructivistes, principis d'aprenentatge significatius i el treball cooperatiu.
- Les avaluacions han d'evitar basar-se només en els coneixements importants: s'ha de canviar aquesta mentalitat si es vol ser coherent amb el projecte d'èxit escolar que s'està plantejant.

Això implica dubtar que a la majoria només l'interessa la nota i cercar realment quines són les seves prioritats quant al coneixement. Cal avaluar per orientar i per permetre l'evolució dels alumnes.

La seva pròpia formació també s'ha d'esmentar: és necessari que el professorat tingui una formació permanent i que estigui sempre al corrent de les novetats metodològiques que poden aportar aspectes positius a la seva feina, que estigui al dia dels projectes de futur; tot plegat perquè li permeti exercir amb seguretat, fermesa i confiança.

Quina és la tasca primordial de les famílies per contribuir a l'èxit escolar?

El paper protagonista de la família pel que fa l'assoliment de l'èxit escolar és el més important de tots i esdevé essencial per obtenir resultats positius. No es pot dubtar que l'entorn familiar que té l'infant, que serà l'alumne, el condiona totalment. Si la família li sap transmetre un referent d'autoritat, un model d'estabilitat i de pautes de comportament, i confiança, l'infant madurarà el seu aprenentatge en un clima de seguretat que traslladarà a l'escola. En tot això, és important que els pares l'eduquin en valors des del primer instant i hi treballin la importància que tenen en les relacions socials.

Confiar en les capacitats dels fills i participar en el seu desenvolupament integral és també una de les fites que han de tenir en compte els pares, però entenent que això no tan sols ha de fer-se en les primeres etapes d'escolarització, en les quals l'infant adquireix les primeres destreses i comença a moure's i a relacionar-se amb un grup social diferent de la seva família, sinó que aquest seguiment i aquesta implicació també ha de mantenir-se fins al darrer moment d'escolarització, en les etapes de la primària i arribada també l'adolescència. Es tracta d'una tasca a jornada completa i que requereix una capacitat d'adaptació de la família molt important: els fills han de sentir en tot moment que estan acompanyats i encoratjats pels pares.

Els pares han d'assumir la responsabilitat de l'educació dels seus fills. A partir d'aquí, en cap moment no han de delegar en l'escola les funcions que els són pròpies, sinó que han d'iniciar un

camí d'aproximació i col·laboració amb l'escola per fer del procés educatiu un espai comú enriquidor per a cada una de les parts.

Han de conèixer el context de l'escola dels seus fills, no tan sols les instal·lacions i els professors que els atenen, sinó també el projecte educatiu que encapçala, el seu tarannà d'escola cooperativa i tots els aspectes que els ajudin a entendre millor la feina que es fa. D'aquesta manera, s'obre el camí de la participació, del debat enriquidor i del consens. L'educació integral, seguint aquestes pautes, queda gairebé garantida.

Fora de l'ambient escolar, la família ha de facilitar un entorn d'aprenentatge a casa. Ha de procurar que des dels primers anys d'escolarització els fills adquireixin hàbits d'estudi adequats i es responsabilitzin de la tasca escolar, intentant que sigui un procés natural, amable i lluny d'imposicions.

A més, ha de facilitar que els fills accedeixin al món de la cultura que els envolta, ja sigui a través de les tradicions locals, els esdeveniments festius o altres manifestacions que els ajudin a comprendre la història del país i de la terra on viuen, per tal que aprenguin a valorar-lo i a respectar-lo com a herència i llegat d'altres generacions.

Què haurà de fer l'Administració per garantir l'èxit escolar?

El primer que cal demanar a l'Administració que té competències educatives és coherència en el discurs i sentit comú en la gestió.

Quant a la coherència, no ha de voler, per una banda, avaluar aspectes inclosos en les competències bàsiques i, per l'altra, atorgar importància primordial a l'obtenció d'una nota com a criteri meritori d'una titulació determinada.

I pel que fa a la gestió, ha d'establir un pla d'actuació precedit d'un coneixement real de les circumstàncies de cada centre i prescindir dels estàndards. Per això, ha de possibilitar l'establiment de xarxes de comunicació directes i sense intermediaris que, al mateix temps, minimitzin la magnànima burocràcia que envaeix (i entorpeix, es podria dir) el funcionament i les prioritats de les

escoles.

S'ha de replantejar la dotació que fa a cada centre des de dos vessants: dotació de recursos i dotació de personal. La finalitat d'aquesta idea és compensar les desigualtats: els alumnes han de rebre les mateixes ajudes materials, amb independència del centre on estudiïn (sempre que sigui públic o sostingut amb fons públics) i han de poder ser atesos (sota la mateixa condició) pel mateix personal especialitzat. En aquest darrer punt, cal esmentar la necessitat de reconeixement de l'orientador de primària a les escoles concertades, una mancança anunciada des de fa ja dècades.

A l'hora de dur a terme aquesta gestió realista, un dels reptes principals que s'ha de plantejar l'Administració si vol contribuir a l'assoliment de l'èxit escolar és la revisió de les ràtios, sobretot a l'educació infantil: en lloc d'augmentar-les, ha d'aplicar un criteri molt més professional: les ha d'adaptar a la realitat o a les necessitats educatives dels infants, tenint en compte les característiques de la població on es troba l'escola i l'afluència de nous nens, els alumnes de NESE i tots els factors que puguin incidir en l'educació adequada dels alumnes.

Quant al professorat, l'Administració té la missió de valorar i reconèixer la tasca que fa i de contribuir a traslladar a la societat el paper fonamental que exerceix dins l'engranatge i la configuració de la societat del futur, acompanyat tot d'una millor consideració econòmica.

Per concloure i fent una darrera aposta per l'èxit escolar, s'ha d'exigir a l'Administració que arribi a la signatura d'un pacte educatiu sense colors polítics i un compromís posterior que impliqui una inversió valenta i notable de recursos econòmics i de tots els mitjans necessaris per aconseguir una educació de qualitat, integral i vertebradora de la societat.